

150, 200, 250, 1000 seklov srebra) — v bistvu gre tu za plačilo nekake prenosne pristojbine. — Listine dajejo zanimiv vpogled v gospodarsko življenje tega feničanskega mesta, zlasti v posle njegovih trgovcev, ki so trgovali z daljnjo Kreto (Kabturi) in so imeli pri tem posebne carinske prostosti.

V nadaljnjem zvezku PRU IV je J. Nougayrol objavil listine iz tako imenovanega Južnega arhiva, kjer je bila zbrana korespondenca, ki so jo ugaritski vladarji prejeli (žal popolnoma manjkajo prepisi njihovih pisem) predvsem od hetitskih vladarjev v času, ko je bilo mesto Ugarit v vazalni odvisnosti od hetitske države. Zbirka se začne s pismom, ki ga je hetitski kralj Suppiluliuma pisal ugaritskemu kralju Nikmadu in je z njim dosegel, da se Ugarit ni pridružil drugim hetitskim vazalom, ki so se z uporom hoteli otresti hetitske nadoblasti. Po svoji formulaciji je pismo prava diplomatska mojstrovina. Po hetitski zmagi nad uporniki je Suppiluliuma naložil Ugaritu zelo visoke letne davščine. Njegov sin Muršili II. je od Ugarita odtrgal del ozemlja, ker se je očitno bal premočnega vazala. Hattušili III. je s posebnim predpisom (rikiltu) odločil, da so trgovci iz hetitskega mesta Ura smeli v Ugaritu trgovati v ugodnem letnem času. Pozimi so pa morali oditi iz dežele in so smeli morebitne dolžnike odpeljati s seboj. Hiš in polj tam niso smeli pridobivati. Tuthalija IV. se je, očitno v hudi denarni stiski zaradi vojne z Asirijo, odrekel vojaški pomoči ugaritskega vladarja, pač pa mu je ta moral plačati 50 min (= 25 kg) zlata. Hetitski vladarji so vazalu v Kargamišu ob srednjem Evfratu poverili nekako nadzorstvo nad drugimi vazali v severni Siriji. Tako vidimo, kako vladar v Kargamišu izdaja o kaznovanju roparjev in morilcev predpise, ki so veljali za ozemlje Kargamiša in Ugarita. Kralj v Kargamišu in hetitski kralj sta usodno posegala tudi v razne družinske spore, ki so nastali v ugaritski dinastiji.

Zbirka PRU IV vsebuje gradivo, ki nam odkriva metode hetitske politike nasproti severnosirskim vazalom in gospodarske socialne in kulturne razmere na tem ozemlju. Pogrešamo zaenkrat le še zasebnih listin, ki jih v kraljevem arhivu ni pričakovati, ki jih je pričakovati od izkopavanj v mestu samem.

Charles Virolleand, najboljši francoski strokovnjak za napise v alfabetskem klinopisu, to je ugaritsčini, objavlja v PRU II dokumente, najdene v letih 1951—1953 v omenjenih arhivih, katerim dodaja nekaj starejših, izkopanih v letih 1959, 1948 in 1949, ter dva alfabeta, najdena leta 1955.

Najdeni teksti so po svoji vsebini delno mitološki, delno vsebujejo nekatere ukrepe ugaritskih kraljev (podaritev polja, hiše; kraljevsko korespondenco), nekaj zasebnih pisem ter precej upravnih in gospodarskih listin, seznam oseb, obrti, funkcionarjev, trgovcev, graditeljev ladij, straž, itd.; vinogradov, vin, olja, sukna, oblek, voz, orožja idr.

Z zanimanjem pričakujemo še novih tekstov iz tega nekoč zelo pomembnega trgovskega mesta, v katerem so se srečavali egipčanski, babilonski, hetitski in drugi prednjeazijski, obenem pa tudi že krečanski in mikenski vplivi. Požrtvovalno delo izdajateljev J. Nougayrola in Ch. Virolleauda zasluži vse priznanje.

V. Korošec

Archives royales de Mari (= ARM) VII: Textes économiques et administratives par Jean Bottéro. **Avantpropos** par André Parrot. Paris. Imprimerie Nationale. 1957, 8°, XI + 364 str.

Mesto Mari (dandanes Tell Hariri pri Abu Kemal v vzhodni Siriji ob srednjem toku Evfrata) izkopavajo od leta 1933 dalje Francozi pod vodstvom Andreja Parrota. Izkopana je bila pri tem velikanska kraljeva palača, v kateri so našli blizu 25.000 glinastih ploščic, popisanih s klinopisnimi napisi v akadijskem jeziku. Napisi so povečini iz časa znanega babilonskega zakonodajalca Hammurabija, deloma pa nekaj desetletij starejši.

Po zaslugi A. Parrota in muzejske uprave v Louvreu so po koncu druge svetovne vojne dobro organizirali objavljanje najdenih tekstov kot Archives royales de Mari (= ARM). Začeli so z nedvomno najbolj zanimivim delom, namreč z

diplomatsko korespondenco, to je z objavo pisem vladarjev ter visokih državnih funkcionarjev. Izdaji tekstov v klinopisni (avtografski) ediciji je sledila skoraj neposredno objava istih napisov v transkripciji in prevodu ter navadno s kratkimi jezikovnimi pojasnili. Doslej je izšlo šest zvezkov take diplomatske korespondence. Za prvih pet zvezkov je izšlo tudi obširno stvarno in jezikovno kazalo (J. Bottéro-A. Finet, Répertoire analytique).

Asiriolog J. Bottéro je v sedmem zvezku ARM objavil, prevedel ter obdelal 309 upravnih in gospodarskih tekstov. Upravne listine se razlikujejo od pravnih po tem, da pri upravnih niso navedene priče. Njihova vsebina je zelo različna. Včasih gre za razne beležke in zapise, n. pr. o dobavljanju olja, vina, ovac, srebra, dragih kamnov. Drugod so ohranjeni sezname oseb, ki so morale opravljati razna dela za skupnost (tlaka).

J. Bottéroju smo za izdajo upravnih tekstov, katerih prevod je bil zelo težaven, iskreno hvaležni zlasti zato, ker je svoji izdaji dodal obsežen komentar (str. 167—353), kjer po različnih vidikih analizira vsebino prevedenih tekstov. Zajeti skuša kolikor mogoče značilne drobce, ki osvetljujejo ustroj družine (»hiše«), dalje vladavine in celotne uprave. Obširno obravnava živinorejo, poljedelstvo, prehrano, vse kar je v zvezi z obleko, z različnimi obrtnimi dejavnostmi i. dr. Veliko pozornost vzbuja poglavje o menjavi in kroženju materialnih dobrin. Ugotavlja, da je v seznamih delavcev bila nekako petina ali šestina kvalificiranih ter da so k delu za javne potrebe pritegovali tudi ženske in otroke. Podrobno preiskuje plačilo za delo, ki je bilo povečini naturalno (hrana, olje za maziljenje in obleka). Vendar se je kot splošno merilo vrednosti uporabljalo srebro. Mesto Mari je bilo v živahnih trgovskih in diplomatskih stikih s tedanjimi državami od Kapadocije v Mali Aziji do Palestine in Sirije ter Elama. Zelo važna so tudi njegova opazovanja glede davkov (§§ 119—123). V zaključnih poglavjih govori B. o verskem življenju v Mariju (§§ 124—127). Nato dodaja še važno poglavje o metrologiji, kjer je pregledno zbral podatke o starih merah.

Pregled vsebine bo vsaj nekoliko nadomestil manjkajoče stvarno kazalo.

J. Bottero je s svojo edicijo in zlasti še s svojim podrobnim komentarjem omogočil uporabljanje teh napisov gospodarskemu, kulturnemu in pravnemu zgodovinarju.

V. Korošec

Georges Boyer, Archives royales de Mari, VIII: Textes juridiques transcrits, traduits et commentés. Paris. Imprimerie nationale, 1958. 8°, IV + 245 str.

Kot osmi zvezek zbirke ARM je G. Boyer, leta 1960 umrli profesor za rimsko pravo v Toulouseu in vodilni pravni orientalist v Franciji, objavil (najprej v posebni klinopisni ediciji), nato pa prevedel in sistematično obdelal 103 pravne in upravne listine, ki so jih našli v različnih sobah kraljeve palače v Mariju. V kraljevi palači kajpak ni bilo pričakovati večje zbirke zasebnih listin. Zato je z rodbinskopravnega področja ohranjena le ena adopcijska pogodba (str. 211). Napisana je v čisti akadiščini brez sumerskih izrazov. O posinovljencu se pravi, da bo skupaj s svojimi novimi starši »užival njuno veselje in prenašal njuno trpljenje«. Če bi posinovitelja pozneje enostransko razdrla adopcijsko razmerje, izgubita za kazen hišo in premičnine; če bi to storil posinovljenec, ga posinovitelja ostrižeta in prodasta za sužnja. Tudi če bi se jima pozneje rodili otroci, ostane posinovljenec njun »najstarejši sin«, ki deduje dvojni delež. Del pogodb (št. 2—21) je ohranjenih o prodaji nepremičnin in sužnjev. Največ pa je posojilnih pogodb (št. 22—61). Njihov predmet je večinoma žito; pri posojilih v srebru gre pretežno za skromne zneske in za kratko dobo. V nekem primeru je dolžnik (št. 31, 33) zastavil za svoj dolg svojo ženo, ki je morala bivati pri upniku. Izjemno naletimo na triletno kreditiranje (št. 52), ki je po Boyerovi prepričevalni razlagi bilo namenjeno za financiranje trgovske ekspedicije. Obrestna mera je znašala navadno 30 %. Upnik je pogosto dobil garancijo s poroštvom in z zastavno pravico.